

slovenska
filharmonija

FKK 3

abonma 2020/21

Ramón Ortega
Quero oboa

FILHARMONIČNI
KLASIČNI
KONCERTI

The logo consists of the letters 'FKK' in a white, serif font, centered within a large, irregular, light orange shape that resembles a thought bubble. Several smaller, solid orange circles of varying sizes are scattered around the main shape, suggesting bubbles or musical notes.

FKK 3

abonma 2020/21

Škotske impresije

Spletni koncert

v živo na www.filharmonija.si

18. februar 2021 ob 19.30
Dvorana Marjana Kozine
Slovenska filharmonija

Orkester Slovenske filharmonije

Douglas Boyd dirigent

Ramón Ortega Quero oboa

Ana Dolžan koncertna mojstrica

FILHARMONIČNI
KLASIČNI
KONCERTI

Felix Mendelssohn Bartholdy (1809–1847)

Hebriidi – uvertura, op. 26

Ralph Vaughan Williams (1872–1958)

Koncert za oboo in godala v a-molu

Rondo pastorale: Allegro moderato

Minuet – musette: Allegro moderato

Scherzo: Presto – Doppio più lento –
Doppio più mosso – Lento – Presto

Felix Mendelssohn Bartholdy

Simfonija št. 3 v a-molu, op. 56, »Škotska«

Andante con moto – Allegro un poco agitato –
Andante come prima

Vivace non troppo

Adagio

Allegro vivacissimo – Allegro maestoso assai

k sporedu

Mendelssohnov
portret,
Horace Vernet, 1831

Felix Mendelssohn Bartholdy je imel v primerjavi z nekaterimi skladatelji sodobniki odlične pogoje za pridobitev kompozicijskega znanja. Ugledna (njegov stari oče je bil znan nemški razsvetljenski filozof Moses Mendelssohn) in nadvse premožna berlinska bankirska družina, v kateri je bilo tudi precej posluha za umetnost, je mlademu umetniku omogočila, da je imel vse, kar je potreboval za svojo glasbeno rast – dobre učitelje, vplivne zveze, celo orkester. Ob tovrstnem glasbenem razkošju, o katerem je, denimo, njegov prijatelj Schumann lahko le sanjal, je slednji leta 1838 zapisal: »Dobro vem, kako se lahko primerjam z njim kot glasbenik; pri njem bi lahko leta študiral. Vendar pa se tudi on lahko kaj nauči od mene. Če bi jaz zrasel

v okoliščinah, podobnih njegovim, v okoliščinah, v katerih je bil že od otroštva predviden za glasbenika, bi lahko presegel vse.«

Daleč najbolj zaslužen za Mendelssohnov glasbeni napredek je bil Friedrich Zelter, strogi direktor berlinske Pevske akademije (Sing-Akademie), ki ga je vodil skozi natančne zakone oštevilčenega basa, harmoniziranja korala, kontrapunkta, kanona in fuge. Zelter je bil Goethejev prijatelj in zdi se, da je bil tudi pesnikov konservativni nazor pomemben pri Mendelssohnovem obujanju starih baročnih kompozicijskih tehnik. Prav Goethe naj bi mu svetoval, da bi se bilo dobro odpraviti na daljše popotovanje po Evropi. Spomladi leta 1829 se je tako tedaj dvajsetletni skladatelj prvič podal na britanski otok, kamor se je pozneje odpravil še devetkrat. Potem ko je preživel preostanek sezone v Londonu in se tam uspešno predstavil kot dirigent in pianist, je šel julija istega leta s prijateljem pisateljem in uradnikom Karlom Klingemannom na potovanje po Škotski in severnem otočju vse do Hebridov. Neverjetna narava, groba klima in nenavadno mračna zgodovina so ga globoko prevzele. Tam naj bi se mu utrnila melodična zamisel za uverturo **Hebridi**, katere tema je ostala v skicirnem zvezku. »Razumeli boste, kako izjemen vtis so napravili name Hebridi,« je pisal Mendelssohn iz Škotske. »Domislil sem se tegale [prvih deset taktov uverture].« Zaradi obiska Italije naslednje leto, kjer je začel s pisanjem *Italijanske simfonije*, in drugih obveznosti je uverturo dokončal šele tri leta kasneje. Dolgo časa se je mučil s končno verzijo in ustvaril kar tri variante z različnimi naslovi. Prvo je imenoval *Uvertura za samotni otok*, drugo *Uvertura Hebridi* in tretjo *Finngalova jama*.

Prve teme naj bi se torej domislil med obiskom slavnih jam na otočku Staffa. Dvigovanje in spuščanje šestnajstink, ki zaznamujejo skorajda celotno

kompozicijo, je mogoče razumeti kot odmev vetra in valov okoli otočja, podobno pa velja tudi za ‚bučanje‘ osrednjega tematskega materiala. Šele z drugo temo uverture v sonatni obliki nastopi daljše razpeto melodično gradivo, ki se v izpeljavi zaplete v gostejši kontrapunktični pogovor in številne modulacije. Ob koncu reprize glasbena energija zmeraj bolj pojenjuje, slika pokrajine in njenega vremena pa počasi izginja. Muzikolog Hugo Leichtentritt je o uverturi kasneje zapisal: »Res prikličče čudovito živo podobo kipečega morja, valov, katerih butanje odmeva v skalnih jamah, rezkih krikov galebov, vonja soli v zraku, ostrega duha po morski travi in otožnega razpoloženja tega severnjaškega prizora. Kakšna mojstrovina romantične domišljije in romantičnega tonskega slikanja!« Delo torej vzbuja številne asociacije. Sicer pa se Mendelssohnovo mojstrstvo kaže prav v soobstoju glasbenega slikanja, ki ga ukaluplja izčiščena simfonična oblika, torej v zanj značilnem dualizmu med opisnim in absolutnim načinom uglasbitve. Prvič je uverturo izvedel Londonski filharmonični orkester 14. maja 1832 pod vodstvom Mendelssohnovega prijatelja Thomasa Attwooda, organista londonske katedrale sv. Pavla.

Ralph Vaughan Williams velja za vnetega zbiralca ljudskih pesmi in skladatelja, čigar slogovne poteze so bolj kot v kompozicijskem novotarstvu začetka 20. stoletja zakoreninjene v domači glasbeni tradiciji. Njegova glasba ima nezgrešljiv ljudski nadih, saj sta v njej utelešena zgradba in duh angleške ljudske pesmi. Kot domala vsi angleški skladatelji na prelomu stoletja je tudi on študiral na londonskem Kraljevem glasbenem kolidžu pri Parryju in Stanfordu. Kasnejši kratkotrajen študij pri Ravelu v Parizu mu je pomagal poglobiti razumevanje zvočne barvitosti, hkrati pa izostriti stališče do glasbene dediščine in individualnost lastnih estetskih premis. »Moj edini učenec, ki ne

piše moje glasbe,« je ob omembi Williamsa kasneje pripomnil Ravel. Williams je pristen narodni čut, ki ga je poprej ničkolikokrat izpovedal v svojem literarnem opusu (med drugim v zbirki esejev s paradigmatičnim naslovom *National Music*), leta 1914 udejanjil s pridružitvijo angleškim četam. Četudi v zrelih letih je na lastno željo oblekel vojaško suktnjo, da bi »prispeval svoj delež vojnim naporom«, in del vélike vojne preživel v Franciji in Makedoniji. Po njej je postal dirigent Bachovega zbora in profesor kompozicije na Kraljevem glasbenem kolidžu v Londonu. Predvsem s svojimi zborovskimi in simfoničnimi deli (med drugim je v zgolj šestih letih dokončal kar devet simfonij) je trajno zaznamoval angleško ustvarjalnost.

Nasploh so vojne grozote tako prve kot druge velike svetovne morije močno zaznamovale skladateljevo ustvarjanje, na drugi strani pa le še okrepile njegovo hrepenenje po »včerajšnjem svetu«. Tudi leta 1944 napisani **Koncert za oboo in godala v a-molu** je odmev na vojno obdobje. Skladatelj je koncert zaključil neposredno po dokončanju *Simfonije št. 5 v D-duru*. Tako ne preseneča, da temelji na materialu njenega scherza. Skladba naj bi bila praižvedena na enem londonskih promenadnih koncertov (BBC Proms), vendar pa je nemška grožnja z bombardiranjem za nekaj mesecev premaknila njeno krstno izvedbo. Delo je tako prvič zaživelo 30. septembra 1944 na koncertu liverpoolskih filharmonikov pod dirigentskim vodstvom Malcoma Sargenta. Koncert je skladatelj posvetil britanskemu oboistu Léonu Goossensu, ki je s svojimi inovativnimi pristopi močno vplival na razvoj tehnike igranja na oboo in delo kot prvi tudi izvedel. Tristavčno skladbo je Williams zasnoval v pastoralnem duhu s široko modalnostjo v izrazu. Tako lahko koncert razumemo kot nekakšen miselni odmik na umirjeno angleško podeželje v turbulentnih časih leta 1944.

Uvodni stavek (*Rondo pastorale*) presune s svojo elegičnostjo in to občutje se ohrani tudi v poskočnejši temi. Osrednji stavek (*Minuet – musette*) v osnovnih ritmičnih značilnostih odraža karakteristike istoimenskih plesov iz 18. stoletja, stiliziranih v skladateljevem slogu. Musette ob tem spominja na starejše sorodnike današnje oboe, vrsto dud, ki so ples spremljale z bordunskimi toni, kot to v tem delu koncerta izvaja solist. Finalni scherzo (*Presto – Doppio più lento – Doppio più mosso – Lento – Presto*) je najbolj bleščeč izkaz solistove virtuoznosti. Gradi na figurativnosti in zapletenem kontrapunktu, sicer pa pred godala s hitrimi odgovori na oboin part postavlja najzahtevnejšo preizkušnjo. Druga tema je tematsko sorodna uvodni temi stavka, le da se tokrat oglasi v kromatični obdelavi in v nekoliko kompleksnejši ritmični preobleki. Ohranjajoč šaljivo lahkotnost, skladatelj stavek pripelje v zamišljeno, nostalgično kodo, polno spominov na že slišane melodije in doživete trenutke.

30. julija 1829, med enim svojih prvih popotovanj po Škotski, kjer je med drugim spoznal tudi slavnega očeta zgodovinskega romana Walterja Scotta, je **Mendelssohn** obiskal palačo Holyrood, kraljevo rezidenco v Edinburgu, v kateri je bila okronana Marija Stuart. Očitno se je ogled ruševin komaj dvajsetletnemu skladatelju močno vtisnil v spomin, saj je še isto noč v pismu družini zapisal: »V večernem somraku smo si ogledali palačo, v kateri je živela kraljica Marija. Na ogled je bila tudi sobica, do katere vodi zavito stopnišče. Tam so našli Rizzia [kraljičin ljubimec] in ga privlekli na plan, le tri sobe stran pa so ga ubili v nekem skritem kotu. Sosednja kapela je trenutno brez strehe; v njej sta se obilno razrasla trava in bršljan, pred njenim oltarjem, ki je zdaj v ruševinah, pa so okronali Marijo za škotsko kraljico. Vse je uničeno, razpadlo in prepuščeno milemu nebu. Mislim, da sem v tej stari kapeli našel začetek svoje *Škotske simfonije*.«

Foto: Kim Traynor, 2012

Ruševine Holyrooda, kraljeve rezidence v Edinburgu

Vendar je do dokončanja **Škotske simfonije** minilo še dolgih 13 let. Komaj se je jeseni 1829 skladatelj vrnil v Berlin, že se je v zanj značilni potovalni mrzlici odpravil na še eno veliko potovanje, ki ga je vodilo v Italijo, Švico, Francijo in ponovno v Anglijo, domov pa se je zopet vrnil šele leta 1832. Prizadeval si je, da bi nadaljeval s komponiranjem *Škotske*, vendar je domačim pisal, da tega v svetli Italiji ne more. Šele v sezoni 1841/42, ko je postal pruski generalni glasbeni direktor na Umetnostni akademiji v Berlinu, je končal partituro. Tako je skladbo, ki jo je posvetil britanski kraljici Viktoriji, navdušeni občudovalki njegove glasbe, 3. marca 1842 prvič izvedel s svojim hišnim orkestrom leipziškega Gewandhausu.

Mendelssohnova *Škotska simfonija* je delo, s katerim se je ukvarjal najdlje in z njim zaključil svoje simfonično ustvarjanje. Delo predstavlja gotovo skladateljev najdrznejši simfonični poizkus, saj so vsi štirje stavki

ciklično povezani v homogeno celoto, ki poteka brez premorov. Sicer pa formalna zasnova *Škotske simfonije* nedvomno nakazuje naslon na klasicistično tradicijo (vsi stavki simfonije so zasnovani v sonatni obliki), četudi scherzo tokrat nastopi že po prvem stavku.

Temačni uvod v pihalih in deljenih violah prvega stavka (*Andante con moto – Allegro un poco agitato – Andante come prima*) izpostavlja lirično temo, ki bržkone nakazuje skladateljevo izkušnjo ob obisku palače Holyrood. Stavek se nato nadaljuje v viharnem razpoloženju. Mračno glavno temo ekspozicije prvič zasledimo v klarinetu in godalih. Tudi spevna druga tema prvič zazveni v klarinetih, in sicer nad kontrapunktom prve teme. Po dvakratni ponovitvi ekspozicije in izpeljavi sledi repriza, ki se nadaljuje v razširjeni kodi. Zanj je prav tako značilno dramatično-mrakobno viharniško razpoloženje, vse dokler ob koncu stavka ponovno ne zazveni uvodna lirična tema.

Prav teža prvega stavka je morda razlog, da je za drugega skladatelj raje uporabil lahkotnejši scherzo (*Vivace non troppo*) kot ponovno počasni stavek. Mehka in spevna pentatonsko obarvana melodija, ki nastopi v klarinetu, je nato imitacijsko obdelana v domala vseh instrumentalnih skupinah. Sledi razmišljajoč tretji stavek (*Adagio*). Že v njegovem uvodu zazveni spevna in široko lebdeča zvočna impresija, ki naj bi slikala usmrtitev škotske kraljice Marije in njenega ljubimca Davida Rizzia. Tako je druga tema odeta v ritme mrtvaške koračnice.

Finale (*Allegro vivacissimo – Allegro maestoso assai*) je imel sprva oznako *Allegro guerriero*, ki odlično opredeljuje značaj stavka. Proti koncu je res vse bolj bojevit, dokler v veličastnem zaključku ponovno ne zazveni škotski ljudski pesni soroden napev. Tudi ta stavek je zasnovan v sonatni obliki: prva

tema se kot grozeča vojna napoved večkrat ponovi v vseh instrumentalnih skupinah, druga (ponovno v klarinetih) pa se zdi kot zadnji izdihljaj hrepenenja po izgubljeni ljubezni. Delo se slovesno zaključí z mogočno razpredeno lirično temo.

Čeprav je skladatelj simfonijo že pred praizvedbo označil za nazoren primer absolutne glasbe, bi težko spregledali nekatere aluzije na večkrat temačno škotsko zgodovino in skrivnostno škotsko pokrajino. Da gre pri tovrstnih opisih za precej abstraktne asociacije, nakazuje tudi anekdota z Robertom Schumannom, ki je po izvedbi, misleč, da poslušá skladateljevo *Italijansko simfonijo*, ves navdušen nad delom izjavil, da so se lahko ob poslušanju razprle lepote italijanske pokrajine in temperament tudi tistemu, ki nikoli ni bil v Italiji. Skladba torej nikakor ni programsko določena kot, denimo, v istem obdobju nastajajoče Berliozove simfonije. Vsekakor pa tudi to simfonijo odlikujejo tipične značilnosti Mendelssohnove skladateljske poetike: dovzetnost za klasicistično formalno preglednost, baročne kontrapunktične tehnike in romantično obarvana harmonija.

Jernej Weiss

Foto: Jean-Baptiste Millot

Douglas Boyd

Dirigent in oboist **Douglas Boyd** je bil rojen v Glasgowu na Škotskem. Obooo je sprva študiral na londonski Kraljevi akademiji za glasbo pri Janet Craxton in s študijem nadaljeval pri Mauriceu Bourgueju v Parizu. Je ustanovni član Komornega orkestra Evrope (COE) in bil med letoma 1981 in 2002 njegov prvi oboist. Leta 2001 je postal glasbeni direktor zasedbe Manchester Camerata in kot glavni gostujoči dirigent vodil tudi komorni orkester City of London Sinfonia. Leta 2012 je postal umetniški direktor Opere Garsington, kjer deluje še danes.

Med letoma 2009 in 2015 je deloval kot šef dirigent Glasbenega kolegija Winterthur v Švici, zunaj Velike Britanije pa daljše obdobje še kot gostujoči dirigent Simfoničnega orkestra v Koloradu in umetniški vodja Komornega orkestra Saint Paul iz Minnesote. Leta 2015 je prevzel mesto šefa dirigenta Komornega orkestra

Pariza. Za glasbene zasluge je leta 2020 prejel prestižno medaljo mesta Pariz (Grand Vermeil Médaille de la Ville de Paris).

V zadnjih letih je med drugim dirigiral vsem orkestrom BBC, Kraljevemu škotskemu nacionalnemu orkestru, Orkestru Philharmonia iz Londona, Škotskemu komornemu orkestru, London Mozart Players, Simfoničnemu orkestru mesta Birmingham, Simfoničnemu orkestru iz Bournemoutha in orkestru Royal Northern Sinfonia. Sodeloval je še z Bergensko filharmonijo, Simfoničnim orkestrom Basel, Finskim radijskim simfoničnim orkestrom, Lyonskim nacionalnim orkestrom, Orkestrom Tonhalle iz Züricha, Budimpeškimi festivalskim orkestrom, Orkestrom Mozarteuma iz Salzburga, Orkestrom Gürzenich iz Kölna, Münchenskim komornim orkestrom in Komorno akademijo Potsdam. Dirigiral je tudi Sydneyjskemu in Melbournskemu simfoničnemu orkestru. Tokrat prvič sodeluje z Orkestrom Slovenske filharmonije.

Foto: Genuin Iréne Zandel

Ramón Ortega Quero

Dvakratni dobitnik nagrade ECHO Klassik (2011 in 2012) **Ramón Ortega Quero** velja za enega najvidnejših mladih oboistov. Po študiju na Kraljevem glasbenem konservatoriju v Granadi je pri rojnih dvanajstih postal član Andaluzijskega mladinskega orkestra, leta 2003 pa ga je Daniel Barenboim sprejel med člane Orkestra Zahodno-vzhodni divan. Od leta 2008 deluje kot prvi oboist Simfoničnega orkestra Bavarskega radia. Kot član orkestra je med drugim nastopal pod vodstvom Marissa Jansonsa, ki je orkester vodil več kot poldrugo desetletje, in sodeloval s številnimi najuglednejšimi dirigenti, med njimi z Riccardom Mutijem, Herbertom Blomstedtom, sirom Colinom Davisom, sirom Johnom Eliotom Gardinerjem, Nikolausom Harnoncourtom, Bernardom Haitinkom, Ivánom Fischerjem idr.

Enega največjih uspehov v solistični karieri je doživel leta 2007, ko je na prestižnem glasbenem tekmovanju

ARD osvojil prvo nagrado. Od tedaj je solistično nastopil z nekaterimi najvidnejšimi orkestri, v zadnjih nekaj sezonah med drugim z Orkestrom Koncertne hiše Berlin, Simfoničnim orkestrom Srednjenemškega radia iz Leipziga, Filharmoničnim orkestrom Severnonemškega radia iz Hannovra, Simfoničnim orkestrom Basel, Praško filharmonijo, Komornim orkestrom iz Züricha, Komornim orkestrom z Dunaja, Münchenskim komornim orkestrom itd. Prav tako je z nekaterimi vidnejšimi solisti (Elena Baškurova, Kit Armstrong, Mitsuko Uchida, Herbert Schuch, Sebastian Manz, Janine Jansen, Guy Braunstein, Tabea Zimmermann) nastopil na mnogih koncertnih prizoriščih na Dunaju, v Salzburgu, Baden-Badnu, Frankfurtu, Berlinu, Hannovru, Kölnu in festivalih, kot sta londonski Proms in Luzernski festival. Za umetniške dosežke je leta 2010 prejel štipendijo londonskega sklada Borletti-Buitoni in bil istega leta nominiran za nagrado vzhajajoče zvezde (Rising Stars). V sezoni 2015/16 je kot solist debitiral v znameniti dvorani Carnegie Hall v New Yorku.

slovenska filharmonija

Slovenska filharmonija – Academia philharmonicorum

@SFilharmonija

@slofilharmonija

Če želite prejemati redna e-obvestila o programu Slovenske filharmonije, sporočite svoj e-naslov na **info@filharmonija.si**.

Koncertni list Slovenske filharmonije
Filharmonični klasični koncerti 3 (FKK 3)

Izdala: Slovenska filharmonija

v. d. direktorja in umetniškega vodje OSF: Matej Šarc

v. d. umetniškega vodje ZSF: Gregor Klančič

Avtor spremne besede in urednik biografij: Jernej Weiss

Jezikovni pregled: Ana Kodelja

Oblikovanje: Sliced

Prelom: Vlado Trifkovič

Fotografiji na naslovnici: Genuin Iréne Zandel

Ljubljana, februar 2021

ISSN 2350-5117

Partnerja:

NOVA Lastra
GLASBENI BUTIK
Urška Cerar Kramar, s. p.

S & S
SALON KLAVIRJEV
Silič in sinova

Slovenska filharmonija
Orkester Slovenske filharmonije
Zbor Slovenske filharmonije

Kongresni trg 10
1000 Ljubljana
T +386 1 2410 800
F +386 1 2410 900
E info@filharmonija.si
www.filharmonija.si

Ustanoviteljica Slovenske filharmonije je Vlada Republike Slovenije.
Dejavnost Slovenske filharmonije financira Ministrstvo za kulturo.